

Sygn. akt II KK 196/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Plóciennik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Piotr Mirek

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Józefa Gemry,
w sprawie **H. B.**

skazanego z art. 18 § 2 k.k. w zw. z art. 163 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 20 lutego 2019 r.,

kasacji, wniesionej przez obrońcę skazanego

od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 21 września 2017 r., sygn. akt X Ka [...]

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P.

z dnia 7 listopada 2016 r., sygn. akt V K [...],

- 1. uchyla zaskarżony wyrok i utrzymany nim w mocy wyrok
Sądu Rejonowego w P. i przekazuje sprawę temu
Sądowi do ponownego rozpoznania;**
- 2. zarządza zwrot na rzecz oskarżonego wniesionych opłat
od kasacji.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 listopada 2016 r., sygn. akt V K [...], Sąd Rejonowy w P.:

1. uznał oskarżonego H. B., w granicach czynu zarzucanego w pkt 4 aktu oskarżenia, za winnego tego, że w październiku 2000 roku nakłaniał J. K., R. T., A. S. oraz M. C. do podpalenia lokalu handlowego W. i J. S. mieszczącego się w budynku Spółdzielni Mieszkaniowej [...] przy ul. L. [...], przy czym wartość budynku przy ul. L. [...] wynosiła 1.312.804,62 zł, tj. czynu z art. 18 § 2 k.k. w zw. z art. 163 § 1 pkt 1 k.k. i za to na podstawie powołanych przepisów skazał go, a na podstawie art. 19 § 1 k.k. w zw. z art. 163 § 1 pkt 1 k.k. wymierzył mu karę 2 lat pozbawienia wolności (pkt IV wyroku);
2. na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. umorzył postępowanie w zakresie czynów zarzuczonych m.in. oskarżonemu H. B. w pkt 5 aktu oskarżenia (pkt V wyroku).

Wyrok ten został zaskarżony w odniesieniu do oskarżonego H. B. wyłącznie apelacją jego obrońcy. Skarżący, wskazując, że skarży wyłącznie rozstrzygnięcie zawarte w pkt IV opisanego wyroku, powołując się na przepisy art. 438 pkt 2 i 4 k.p.k. zarzucił:

„1. mającą wpływ na treść orzeczenia obrazę przepisów postępowania, a mianowicie art. 7 Kodeksu postępowania karnego, poprzez pobieżną i dowolną ocenę wiarygodności zeznań świadka R. T., a nadto

2. rażącą niewspółmierność wymierzonej oskarżonemu kary”.

W konkluzji apelujący wniósł o zmianę wyroku przez uniewinnienie oskarżonego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 21 września 2017 r., sygn. akt X Ka [...], Sąd Okręgowy w W. utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie.

Wyrok ten zaskarżony został w całości, w odniesieniu do skazanego H. B., kasacjami jego obrońców.

Obrońca adwokat P. K. zarzucił „rażące naruszenie prawa, które miało istotny wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie:

1) art. 457 § 3 k.p.k. i art. 433 § 2 k.p.k. poprzez szablonowe, enigmatyczne i nie zawierające własnej argumentacji, a przez to nierzetelne rozpoznanie zarzutu naruszenia art. 7 k.p.k. podniesionego w apelacji obrońcy skazanego z dnia 07.02.2017 r., a następnie rozwiniętego w piśmie obrońcy

skazanego z dnia 21.04.2017 r. oraz piśmie skazanego z dnia 25.04.2017 r., i niewystarczające w tym zakresie ustosunkowanie się do argumentacji skarżących, a w konsekwencji zaaprobowanie rażącego uchybienia przepisom postępowania, polegającego na jednostronnej, rażąco dowolnej i sprzecznej ze wskazaniami wiedzy i doświadczenia życiowego ocenie materiału dowodowego, w szczególności zeznań świadka R. T. i ustaleniu stanu faktycznego w oderwaniu od zgromadzonych dowodów, które skutkowało uznaniem, że H. B. dopuścił się zarzucanego mu czynu zabronionego;

2) art. 457 § 3 k.p.k. i art. 433 § 2 k.p.k. poprzez całkowity brak rozpatrzenia zarzutu niewyjaśnienia wszystkich okoliczności faktycznych sprawy, w szczególności zaniechania powołania dowodu z opinii biegłych na okoliczność ustalenia rzeczywistych przyczyn pożaru kiosku przemysłowego znajdującego się przy ulicy L. [...] w O., jak również na okoliczność wyceny znajdującego się tam kompleksu handlowego oraz poprzez całkowity brak rozpatrzenia zarzutu naruszenia prawa do obrony skazanego, związany z wadliwym zawiadaniem skazanego o terminach rozpraw przed Sądem I instancji, które to zarzuty zostały podniesione w piśmie skazanego z dnia 25.04.2017 r., stanowiącym uzupełnienie apelacji obrońcy skazanego z dnia 07.02.2017 r., co w konsekwencji skutkowało utrzymaniem w mocy orzeczenia rażąco niesprawiedliwego oraz naruszeniem zasad rzetelnej kontroli odwoławczej, skutecznego środka odwoławczego, sprawiedliwego orzekania oraz zasady rzetelnego procesu;

3) art. 410 k.p.k., poprzez nieuwzględnienie przez Sąd II instancji materiału dowodowego uzyskanego w toku postępowania odwoławczego, a obejmującego dowody z dokumentów załączone do pisma skazanego z dnia 25.04.2017 r., stanowiącego uzupełnienie apelacji obrońcy skazanego z dnia 07.02.2017 r., zaniechanie oceny tegoż materiału dowodowego oraz pominięcie okoliczności z niego wynikających, co w konsekwencji doprowadziło do oparcia orzeczenia na niepełnym stanie faktycznym”.

Podnosząc powyższe zarzuty obrońca wniósł o uchylenie wyroków Sądów obu instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Obrońca adwokat Ł. H., na podstawie art. 526 § 1 k.p.k. w zw. z art. 523 § 1 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. w zw. z art. 438 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.

1. wskazał „na zaistnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej, przewidzianej w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. w zw. z art. 374 § 1 k.p.k. w zw. z art. 376 § 2 k.p.k. w zw. z art. 132 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 133 § 2 k.p.k. w zw. z art. 117 § 1 k.p.k. polegające na błędnym uznaniu, że oskarżony został prawidłowo wezwany na rozprawę główną przed Sądem I instancji w dniach 24 czerwca 2014 r., 24 marca 2015 r., 26 maja 2015 r., 9 czerwca 2015 r., 15 czerwca 2015 r., 8 lipca 2015 r., a także 9 listopada 2015 r., w sytuacji gdy wezwania te były kierowane na błędny adres, który nie został podany Sądowi, jako adres zamieszkania oskarżonego B., a mianowicie, na adres ul. W. [...], O., w sytuacji gdy w akcie oskarżenia wskazano adres ul. W. [...], O., zaś na rozprawie w dniu 5 listopada 2014 r. oskarżony H. B. oświadczył, że „korespondencję otrzymuje na adres nieaktualny i podaje aktualny: [...] K., ul. Ł. [...], okoliczność niezamieszkiwania przez oskarżonego pod adresem, na który była wysyłana do niego korespondencja wynikała ponadto z pisma Komendy Powiatowej Policji w O. z dnia 2.09.2015 r. tak więc dla prawidłowego procedowania w myśl art. 374 § 1 k.p.k. (zarówno w brzmieniu przed nowelizacją, która weszła w życie 1 lipca 2015 r., jak i w zmienionym tą nowelizacją brzmieniu) obecność oskarżonego na tej rozprawie we wskazanych terminach była obowiązkowa, a wobec nieprawidłowego zawiadomienia o rozprawie nie mógł znaleźć zastosowania art. 376 § 2 k.p.k.”;
2. z ostrożności procesowej zarzucił „rażącą obrazę prawa procesowego, która mogła mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku przez rażące naruszenie art. 440 k.p.k. w zw. z art. 374 § 1 k.p.k. w zw. z art. 376 § 2 k.p.k. w zw. z art. 139 k.p.k. w zw. z art. 117 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k. polegające na rażąco niesprawiedliwym utrzymaniu w mocy wyroku Sądu Rejonowego w P., niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów poprzez uznanie, że oskarżony został prawidłowo wezwany na rozprawę główną przed Sądem I instancji w dniach 24 czerwca 2014 r., 24 marca 2015 r., 26 maja 2015 r., 9 czerwca 2015 r., 15 czerwca 2015 r., 8 lipca 2015 r., a także

9 listopada 2015 r., w sytuacji gdy wezwania te były kierowane na błędny adres, który nie został podany Sądowi, jako adres zamieszkania oskarżonego B., a mianowicie, na adres ul. W. [...], O., w sytuacji gdy w akcie oskarżenia wskazano adres ul. W. [...], O., zaś na rozprawie w dniu 5 listopada 2014 r. oskarżony H. B. oświadczył, że „korespondencję otrzymuje na adres nieaktualny i podaje aktualny: [...] K., ul. Ł. [...], okoliczność niezamieszkiwania przez oskarżonego pod adresem, na który była wysyłana do niego korespondencja wynikała ponadto z pisma Komendy Powiatowej Policji w O. z dnia 2.09.2015 r. tak więc dla prawidłowego procedowania w myśl art. 374 § 1 k.p.k. (zarówno w brzmieniu przed nowelizacją, która weszła w życie 1 lipca 2015 r., jak i w zmienionym tą nowelizacją brzmieniu) obecność oskarżonego na tej rozprawie we wskazanych terminach była obowiązkowa, a wobec nieprawidłowego zawiadomienia o rozprawie nie mógł znaleźć zastosowania art. 376 § 2 k.p.k.”;

3. z ostrożności procesowej zarzucił „rażącą obrazę prawa procesowego, która mogła mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, przez rażące naruszenie art. 440 k.p.k. w zw. z art. 402 § 1 k.p.k. w zw. z art. 374 § 1 k.p.k. w zw. z art. 139 k.p.k. w zw. z art. 117 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k. polegające na rażąco niesprawiedliwym utrzymaniu w mocy wyroku Sądu Rejonowego w P., niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, poprzez odstąpienie od zawiadomienia oskarżonego w dniach 28.09.2016 i 24.10.2016 roku co stanowiło naruszenie prawa do obrony H. B., zwłaszcza w kontekście okoliczności tego, że 24.10.2016 roku zamknięto rozprawę, co skutkowało następnie utratą przez H. B. uprawnień do zaskarżenia wyroku i złożenia osobistej apelacji. Jednocześnie należy podkreślić, że sąd w tym okresie kierował korespondencję na niewłaściwy adres, pomimo wskazania przez oskarżonego adresu prawidłowego i informacji z Policji o nieprawidłowym adresie”.

Skarżący, podobnie jak adwokat P. K., wniósł o uchylenie wyroków Sądów obu instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w P..

W pisemnej odpowiedzi na kasację prokurator Prokuratury Regionalnej w [...] wniósł o oddalenie obu nadzwyczajnych środków zaskarżenia jako oczywiście bezzasadnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zgodnie z art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k. sąd może ograniczyć rozpoznanie kasacji tylko do poszczególnych uchybień, podniesionych przez stronę lub podlegających uwzględnieniu z urzędu, jeżeli rozpoznanie w tym zakresie jest wystarczające do wydania orzeczenia, a rozpoznanie pozostałych uchybień byłoby przedwczesne lub bezprzedmiotowe dla dalszego toku postępowania. Korzystając z powyższego uregulowania Sąd Najwyższy ograniczył rozpoznanie wniesionych kasacji do zarzutu podniesionego w pkt 1 nadzwyczajnego środka zaskarżenia adwokata Ł. H..

Rozważania związane z kwestią zaistnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. koncentrować się muszą na czynnościach procesowych podejmowanych na rozprawie głównej do dnia 30 czerwca 2015 r. Stosownie do przepisu art. 374 § 1 k.p.k., w brzmieniu obowiązującym do wskazanej daty, obecność oskarżonego na rozprawie głównej była obowiązkowa, jeżeli ustawa nie stanowiła inaczej. Wyjątek od tej zasady przewidziano m.in. w przepisie art. 376 § 2 k.p.k., który stanowił, że sąd może prowadzić rozprawę w dalszym ciągu pomimo nieobecności oskarżonego, jeżeli po złożeniu wyjaśnień, zawiadomiony o terminie rozprawy odroczonej lub przerwanej, nie stawił się na tę rozprawę bez usprawiedliwienia. Niespełnienie którejkolwiek z wymienionych przesłanek uniemożliwiało prowadzenie rozprawy pod nieobecność oskarżonego. Jednym z warunków było zawiadomienie o terminie rozprawy odroczonej lub przerwanej, co oznacza, że „sąd musiał dysponować bezspornym ustaleniem, że oskarżony został właściwie, a więc zgodnie z przepisami zawartymi w rozdziale 15 Kodeksu postępowania karnego, poinformowany o terminie rozprawy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2012 r., III KK 243/12, Lex nr 1227543).

W kasacji adwokata Ł. H. trafnie podniesiono, że Sąd odwoławczy nie dostrzegł, mimo wynikającego z art. 433 § 1 k.p.k. obowiązku zbadania sprawy niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, iż przynajmniej w kilku

sygnalizowanych przez skarżącego przypadkach doszło w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji do naruszenia prawa procesowego stanowiącego bezwzględny powód uchylenia orzeczenia.

Z informacji zawartych w aktach postępowania przygotowawczego oraz w akcie oskarżenia wynikało, że skazany H. B. zamieszkiwał w O., przy ul. W. [...]. W toku postępowania wezwania kierowane do oskarżonego wysyłane były jednak na adres ul. W. [...]. Mimo błędnego numeru mieszkania wezwania odbierane były przez oskarżonego (np. wezwanie na termin rozprawy w dniu 17 września 2014 r. – k – 3348), matkę oskarżonego, albo dorosłego domownika M. P., przy czym nigdy nie wskazano kim jest wymieniona osoba. W protokole rozprawy głównej z dnia 9 listopada 2014 r. (k – 3451) odnotowano, że oskarżony oświadczył, że „korespondencję otrzymuje na adres nieaktualny i podaje aktualny: [...] K., ul. Ł. [...]”. Mimo to w ciągu dalszego postępowania przed Sądem pierwszej instancji nigdy nie wysłano wezwania czy zawiadomienia na podany adres. Wezwanie na rozprawę w dniu 24 marca 2015 r. wysłano na adres O., ul. W. [...] – zostało ono odebrane przez dorosłego domownika – M. P. (k – 3604). H. B. nie stawiał się na rozprawie, przy czym w protokole odnotowano, że został wezwany prawidłowo. W zaistniałej sytuacji Sąd postanowił na podstawie art. 376 § 2 k.p.k. prowadzić rozprawę pod nieobecność oskarżonego, który złożył już wyjaśnienia w sprawie, był prawidłowo wezwany na rozprawę i nie stawiał się bez usprawiedliwienia. Podczas rozprawy prowadzono postępowanie dowodowe (k – 3614 – 3619), w szczególności przesłuchano świadków K. K., M. K. i A. M.. Zeznania dwojga pierwszych świadków dotyczyły rzekomego konfliktu pomiędzy R. T. a K. B. a także A. S. i mogły mieć znaczenie dla oceny wiarygodności wypowiedzi procesowych T., który pomawiał m.in. oskarżonego B.. Natomiast zeznania A. M. dotyczyły bezpośrednio H. B., stanowiły podstawę ustaleń faktycznych, a nadto miały znaczenie dla oceny wiarygodności pomówień składanych przez R. T. (strony 12 i 26 uzasadnienia wyroku Sądu pierwszej instancji).

Wezwania na terminy wyznaczone na 26 maja, 9 czerwca i 15 czerwca 2015 r. wysłane zostały także na adres w O. i w każdym przypadku zostały odebrane przez M. P. (k – 3687 – 3689). Sprawa w dniu 15 czerwca 2015 r. została zdjęta z wokandy, natomiast w protokołach rozpraw z 25 maja i 9 czerwca 2015 r.

(k – 3710 – 3714 i 3722 – 3725) odnotowano, że H. B. nie stawiał się – wezwany prawidłowo. W toku wskazanych rozpraw prowadzono postępowanie dowodowe. W dniu 26 maja 2015 r. przesłuchano R. B. i G. S.. Odnoszenie się do kwestii niestawiennictwa skazanego na terminach rozpraw po dniu 30 lipca 2015 r. nie ma znaczenia z punktu widzenia rozważanej bezwzględnej przyczyny uchylenia orzeczenia, ponieważ od dnia 1 lipca 2015 r. udział oskarżonego w rozprawie głównej, co do zasady nie był obowiązkowy, jego obecności nie uznano za obowiązkową i nie zaistniały okoliczności, o których mowa w art. 374 § 1a k.p.k.

Zasadą jest, że pismo doręcza się adresatowi osobiście (art. 132 § 1 k.p.k.). W razie chwilowej nieobecności adresata w jego mieszkaniu pismo doręcza się dorosłemu domownikowi (art. 132 § 2 k.p.k.). W odniesieniu do terminów rozprawy głównej w dniach 24 marca, 26 maja i 9 czerwca 2015 r. wezwań nie doręczono osobiście oskarżonemu. Z adnotacji poczty wynika, że pisma odbierała M. P. – dorosły domownik. Dorosłym domownikiem jest taka osoba, która spełnia wymóg pełnoletniości i pozostaje we wspólnym gospodarstwie z adresatem (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 1996 r., III RN 27/96, OSNAPiUS, poz. 187). W realiach rozważanej sprawy nie wiadomo kim była dla oskarżonego M. P.. Istotniejsze wszakże jest to, że nie była ona domownikiem w rozumieniu omawianego przepisu, ponieważ oskarżony nie zamieszkiwał już w O., o czym powiadomił Sąd w toku rozprawy w dniu 5 listopada 2014 r. Nie mogło być więc także mowy o chwilowej nieobecności adresata, o czym stanowi art. 132 § 2 k.p.k. W tym kontekście nie może mieć znaczenia zawarta w pisemnej odpowiedzi na kasację sugestia, że skazany nie zerwał więzi z lokalem w O., ponieważ „przebywał w nim bowiem na przestrzeni całego postępowania dość regularnie” (strona 7). Za równie nietrafną uznać należy także próbę wykazania, że w grę wchodzić może zastosowanie art. 142 k.p.k., ponieważ oskarżony oświadczył, że pismo otrzymał. Autor odpowiedzi na kasację odwołuje się przy tym do pisma oskarżonego z dnia 1 czerwca 2017 r. (k – 5203 – 5205, sporządzonego więc już po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji, w którym H. B. stwierdza, że był zawiadamiany o terminach rozpraw do drugiej połowy 2016 r. Z ogólnikowych sformułowań zawartych w tym piśmie trudno jednak wysnuć wniosek, że oskarżony przyznaje, iż wiedział o każdym terminie rozprawy głównej,

w szczególności o tych, o których była mowa wcześniej. Po pierwsze, zwrócić należy uwagę na cel tego pisma, które stanowiło zażalenie na postanowienie o odmowie przywrócenia terminu do złożenia wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku – podnoszone argumenty zmierzały do wykazania, że oskarżony w toku procesu był zdyscyplinowany, a zaniechanie powiadomienia go ostatnich terminach pozbawiło go prawa do złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku. Po drugie, w komparycji wyroku Sądu pierwszej instancji wskazano, że sprawa rozpoznawana była na 19 terminach rozprawy głównej. Jeśli dodać do tego terminy, które zostały zdjęte z wokandy, trudno uznać, że w omawianym piśmie oskarżony oświadcza, w rozumieniu art. 142 k.p.k., że był zawiadomiony o terminach rozprawy w dniach 24 marca, 26 maja i 9 czerwca 2015 r.

Przepis art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. stanowi, że niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia, podlega ono uchyleniu, jeżeli sprawę rozpoznano podczas nieobecności oskarżonego, którego obecność była obowiązkowa. Jak wykazano wcześniej, oskarżony nie został zawiadomiony o terminie rozprawy, nie mógł więc mieć zastosowania przepis art. 376 § 2 k.p.k., co oznacza, że obecność oskarżonego na rozprawie była obowiązkowa. W toku wskazanych rozpraw, na których obecność oskarżonego była obowiązkowa, przeprowadzono pod jego nieobecność czynności dowodowe związane z postawionym oskarżonemu zarzutem, co w konsekwencji musiało pociągnąć za sobą konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku oraz utrzymania nim w mocy orzeczenia Sądu Rejonowego w P. i przekazania sprawy temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania. Warto przy tym zauważyć, że oceny, czy stwierdzone uchybienie stanowi bezwzględny powód odwoławczy, czy też należy postrzegać je jako przyczynę względną wymagającą wykazania możliwości wpływu stwierdzonej obrazy prawa procesowego na treść orzeczenia poddanego kontroli kasacyjnej, dokonywać należy z punktu widzenia przepisów obowiązujących w czasie, gdy miała miejsce okoliczność warunkująca uznanie, że nastąpiło uchybienie wymienione w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2015 r., III KK 287/15).

W toku ponownego postępowania Sąd właściwy do rozpoznania sprawy będzie zobowiązany do respektowania obowiązującego prawa.